

Tadqiqot.uz

ANJUMAN | КОНФЕРЕНЦИЯ | CONFERENCES

O'ZBEKISTONDA ILMIY TADQIQOTLAR: DAVRIY ANJUMANLAR

DAVRIYLIGI: 2018 | 2022

ISAAK NYUTON
(1643-1727)

2022
APREL
№39

CONFERENCES.UZ

Toshkent shahar, Amir
Temur ko'chasi, pr.l, 2-uy.

+998 97 420 88 81

+998 94 404 00 00

www.taqiqot.uz

www.conferences.uz

**ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ
АНЖУМАНЛАР:
14-ҚИСМ**

**НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
УЗБЕКИСТАНА: СЕРИЯ
КОНФЕРЕНЦИЙ:
ЧАСТЬ-14**

**NATIONAL RESEARCHES OF
UZBEKISTAN: CONFERENCES
SERIES:
PART-14**

ТОШКЕНТ-2022

УУК 001 (062)
КБК 72я43

“Ўзбекистонда миллий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” [Тошкент; 2022]

“Ўзбекистонда миллий тадқиқотлар: Даврий анжуманлар:” мавзусидаги республика 39-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 апрель 2022 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2022. - 13 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн даврий анжуманлар Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиши ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишлиланган.

Ушбу Республика илмий анжуманлари таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илгор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳтил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохода Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Ёшлар ишлари агентлиги хузуридаги ёшлар муаммоларини ўрганиш ва истиқболли кадрларни тайёрлаш институти)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ТАСВИРИЙ САНЬЯТ ВА ДИЗАЙН

1. Ismailova Ayjamal Jalg'asovna

BALALAR MUZIKA HA'M KO'RKEM O'NER MEKTEPLERINDE LIBAS DIZAYNI
PA'NIN OQITIWDA ART-METODLAR 7

2. Karimov Islam Ametbaevich, Karimov Baxitli Ametbaevich

ORTA ARNAWLÍ TÁLIM MEKTEPLERINDE SÍZÍW SABAĞÍNDA DIDAKTIKALÍQ
OYÍNLARDÍ ÓTKERIW 8

3. Kayumov Erkin Kazakbayevich

MA'NAVIY KAMOLOTDA TASVIRIY SAN'ATNING O'RNI 12

ТАСВИРИЙ САНЪАТ ВА ДИЗАЙН

BALALAR MUZIKA HA`M KO`RKEM O`NER MEKTEPLERINDE LIBAS DIZAYNI PA`NIN OQITIWDA ART-METODLAR.

Ismailova Ayjamal Jalg'asovna
NMPI Tasviriy san'at va amaliy bezak
2-kurs magistranti.
Tel: +998900950192
Ismailova8892@gmail.com

Annotatsiya: Bul teziste ko'rjem o'ner mekteplerinde libas dizayni pa'nin u'yreniwde manekenda islew metodi haqqinda mag'lumat berilgen. Bul metod avangard stilin u'yreniwde ju'da' orinli esaplanadi.

Tayanish so'zlikler: metod, dizayn, fantaziya, meneken, avangard.

Respublikamizda suwretlew o'neri pa'nin oqitiwda bir qansha qararlar qabil etilgen. Bunin' ayqin misali O'zbekstan Respublikasi Ministrler Kabinetinin' 1999- jil 16-avgusttag'I qararina muwapiq 1999-2000 oqiw jilinan baslap Uliwma bilim beriw mekteplerinde barliq panler qatarinda Suwretlew o'neri ta'limi boyinsha da ma'mlekетlik standartlar engizilgen.[Sh.Qalliqilishev]

Usi standartlar tiykarinda bir qansha kitaplar baspadan shiqti, metodikaliq qollanbalar ham jana metodlar ustinde islendi. Su'wretlew o'nerin oqiwshilarg'a sapali u'yretiw ushin jan'a art-metodlar islep shig'ildi. Al balalar muzika ha'm ko'rjem o'ner mekteplerinde jan'adan libas dizayni jo'nelisi kirip keldi ha'm talantli oqiwshilardi o'z ishine qamtiy basladi.

Libas dizayni pa'ninin' tiykarin qa'lem su'wret ha'm ren' su'wret quraydi. Bul jo'neliste sheklenbegen kompozitsiya jaratiw mu'mkin. Kiyim dizayni su'wretlew o'neri ha'm a'meliy o'nerdi o'z ishine alg'anlig'I menen basqa jo'nelislerden ajralip turadi.

Insan denesin pu'tkilley yamasa qandayda bir bo'legin sirtqi ortalıqtan orap turiwshi buyimlar jiyindisin kiyim deymiz.

Kiyimge tek denemizdi jasirip turiwshi buyim sipatinda emes, balkim ko'rjem shig'arma dep qaraw orinli.

Kiyim insaniyat jaratiliwi menen ha'r tu'rli o'zgerisler menen usi ku'nge shekem jetip kelgen buyim esaplanadi. Ha'r bir millettin kelip shig'iwin milliyligin o'zinde ja'mlegen kiyim usi ku'nge kelip o'zinin' joqari shin'ina jetti deyalamiz. Ko'rjem o'ner mekteplerinde bul pa'nnin' oqitiliwindag'i maqseti jaslarg'a o'z milliyligin an'law, o'zine jarasatug'in libaslardi tan'lay aliw, bir birine uyg'inalsa alatug'in ren'lerdi ajrata aliwday qabilyetlerin rawajlandiriw esaplanadi.

Kiyimlerdi tan'law insan fantaziyasina baylanisli bolip, buni rawajlandiriw ha'm a'jayip kompozitsiya jaratiw ushin art-metodlardin' biri "Manekenda islew" metodi haqqinda mag'lumat bermekshimiz.

Meneken- ren'li qag'az (gezleme)lardan ha'r tu'rli bu'klemler, taxlamlar islep bulavka (iyne) jardeminde bekemlep shig'iladi. Ha'r oqiwshi ha'r bo'legin islep shiqsa ju'da' a'jayip ren'lerge bay kompozitsiya do'reledi. Sol menen bir qatarda kiyimnin' jan'a dizayni oylap tabiladi. Bunday kiyimler mu'mkin ha'zir u'ripte bolmas, waqit o'tip bul kompozitsiyanin' qaysidur detali modag'a aylaniwi mu'mkin. Bul metod arqali oqiwshilarg'a Avangard stili u'yretiledi.

Uliwmalastirip aytqanda art-metodlar qabilyetli oqiwshilardin' bilimin rawajlandiriwga ha'm ko'rjem o'nerde kop g'ana jo'nelislerdi o'zlestiriwge xizmet etedi.

A'debiyatlar

1.S.F. Abdirasilov. Tasviriy sa'nat o'qitish metodikasi. T. 2012j.

2.Sh. Qallikilishev. Su'wretlew onerin oqitiw metodikasi.

3.G.K.Xasanboeva. V.A.Chursina. Kostyum tarixi. T 2002j

ORTA ARNAWLÍ TÁLIM MEKTEPLERINDE SÍZÍW SABAĞÍNDA DIDAKTIKALÍQ OYÍNLARDÍ ÓTKERIW

Karimov Islam Ametbaevich

“Üstyurt Gaz Ximiya kompleksi”,
Polipropilen islep shıgariw tsexi,
texnologik tsexi operatori
Tel: +99893 779 19 91

Karimov Baxitli Ametbaevich

Qaraqalpaqstan Respublikasi
Shimbay rayoni №9 sanlı mektepin’
su’wretlew o’neri qa’niygesi oqitiwshisi
Tel: +99893 208 25 11

Annotatsiya: Uztaz ha’m sha’kirt arasında ustazlarimizdin’ basli waziypalarinin’ biri ta’ribyanan kiyatirg’an jas a’wladlardin’ kòz qarasın, sirtqi ortaliqqa tàsirin, biyparwa qilmastan ösip baratirǵan sana sezimin rawajlandiriwdir. Àlbette bunda oqiwshi jaslarimizdiń sabaq waqtinda kerek maǵliwmatti toliq etip sindirip aliwlari qiyinlasiwları, mashqala. Mashqalaǵa sheshim sipatinda didaktikaliq oyin texnologiyalarinan paydalaniwdi usinip ôtemiz.

Kalit so’zlar: Oyin qaǵiydaları, sabaqliqqa àste aqirin kiritiwi, oyinlardıń kelip shıgivi, sabaqta oyinniń axmiyeti, nàtiyjeli paydalaniwi, sipati kòrsetkish dàrejesi.

Oyındı birinshi sabaqtan-aq ótkeriwge asıǵıwshılıqqa jol qoymawımız kerek. Aldın oqıwshılarda sıziwdan málım dárejede bilim payda qılıw tiyis. Sonıń ushın oqıtıwshı klastraǵı oqıwshılardıń bilim dárejelerin úyrenip shıqqannan keyin oyin temasın tańlaw usinis etiledi. Bázide Oyınıdı jańa ótilgen temanı oqıwshılar qanday ózlestirilgenliklerin tekseriw maqsetinde ótkeriw hám mûmkin. Bazı hallarda sabaq dawamında oqıwshılar temanı túsiniwge qıyinalıslar, usı temaǵa baylanıshı bolǵan, biraq ótilgen sabaq júzesinen oqıwshılardıń aktivligin asırıw maqsetinde ótkeriw maqsetke muwapiq esaplanadı.

Oyında klastraǵı hámme oqıwshılardıń qatnasiwı yaki olar eki hám onnan artıq komandalarǵa bólınip oynawi mûmkin.

Oqıtıwshı eń aldı menen hár bir sabaqtı málım bóleklerge bólip shıgivi hám qaysı bólekte ne ótiw (oqıtıw) hámde ol neden ibarat ekenligin belgilep shıgivi tiyis. Sonda sabaq processinde oqıwshılardıń zerikib atırǵanı, sharshap atırǵanlıǵın yaki psixologiyalyq ózgerislerin seziwi menen oqıwshılardıń oqıw xizmetine jańa mazmun kiritiwi maqsetinde temaǵa maslastırılgan qısqa müddetli didaktikaliq oyin kiritiwi zárür boladı. Sonda, oqıwshılardıń diqqati jańalıqlarǵa qaratılǵan bolıp, olardıń aktivligi asadı. Sonday jaǵdayda usinis etilgen oyin járdeminde ótilip atırǵan temanı óz waqtında tolıq ózlestiriwine mûmkinshilik jaratıldı.

Misali, sizılmalardı oqıwǵa baǵıshlangan sabaqta model hám basqa kórsetpeleri qurallar járdeminde modeldiń berilgen eki kórinisi boynsha úshinshi kórinisin anıqlaw basqıshlarında túsindirilgennen keyin oqıwshılardıń alǵan bilimlerin tekseriw maqsetinde qısqa müddetli didaktikaliq oyin «Kim tez dўzedi» usinis qılınsa, oqıwshılar tárepinen temanı qanday ózlestirgenliklerin ámeliy sınap kóriw mûmkinshiligine iye boladı.

Oqıtıw processinde didaktikaliq oyin texnologiyalarinan paydalaniwǵa baǵıshlap jazılǵan «sızıwdan didaktikaliq oyinlar» (I.Raxmonov, T., «Oqıtıwshı», 1992) oqıtıwshılar ushın qollanbada qırıq tórt oyin túrleri usinis etilgen.

Tómende usı kitaptan bazı birleri usinis etiledi.

1-oyin. «Salıstırıw anıqlaw» didaktikalıq oyinı.

Oyinniń shártı. Detallardıń kórinisleri hám anıq súwretlerin óz-ara salıstırıw joli menen sizılmaların oqıwǵa úyretiw.

Maqset. Oqıwshılarǵa detallardıń kórinisleri hám anıq súwretlerin óz-ara salıstırıw joli menen sizılmalardı oqıwdı úyretiw. Olarda taliqlaw, sintez, salıstırıw hám pikirlew qábiletlerin, sizılmaların oqıw kónikpelerin bekkemlew.

Úskenełer. Bir A1 formatda 4 detallardıń kórinisleri, sonday formatda usı detallardıń anıq súwretleri sizılgan eki plakat, plakatdaǵı hár bir detallardıń kórinisleri mýyeshine 1, 2, 3, 4 nomerleri jazıp qoyılaǵı, anıq súwretlerine A, B, C, D xáripleri bitiledi. Sızılmalardaǵı 1 nomerine A háribi

tuwrı kelmeytuğın, yağıny shiyenlestirilgen halda jazıladı. Bunday plakatlar turi bir neshe bolsa, klasstaǵı barlıq oqıwshılardıń oyında qatnasiw mümkinshılıgi jaratıldı.

Oyinnıń xarakteri. Oqıtıwshi doskaǵa eki oqıwshını shaǵırıp, olardan birewine anıq súwret sızılǵan A detaldıń kórinislerin tabıw hám doskaǵa jazıp qoyılıwı buyırılatdı. Hár qaysı oqıwshı ózinshe oylaw júritedi hám Mısalı, birinshi A hám 4 di bir-birine mas, olar bir detaldıń anıq súwreti hám kórinisleri dep, A4 di jazıp qoyadı. Ekinshi oqıwshı hám sonday pikirlep, aytayıq 1B di jazıp qoyadı. Basqa oqıwshılar hám oyın shártine juwaptı áne usı baǵdarda orınlayıdı.

Oqıtıwshi oyınıdı juwmaqlap, tuwrı tawǵan oqıwshılardı jeńis dep daǵazalaydı.

Esletpe. Oyinnan aldın bir hám eki kórinisler arqali súwretlengen detallar menen shınıǵıwlar ótkerip, oqıwshılarda bir az kónikpe payda qılıw, sonnan keyin eki hám úsh kórinislı detallardı qollaw jaqsı nátiyje beredi. Oqıwshılardıń hámme jazıwlardaǵı qáteleri túsındırılıwi kerek. Waqtı tejew ushin oqıwshılarǵa juwap tabıwǵa azǵantay pursat beriw waqtında «birden beske shekem sanayman» dep eskertiw tiyis.

2- oyin. «Oylap taw» didaktikalıq oyını.

Oyınıń shártı. Detaldıń berilgen eki kórinisine qarap úshinshi kórinisin tabıw.

Maqset. Oqıwshılarǵa sizılmaları oqıw hám onıń kórinislerin taliqlawdı, ziyreklik hám tapqırıltı úyreniw. Olarda sizılmaları oqıw kónikpelerin rawajlandırıw.

Úskenerler. Detallardıń eki kórinisleri klastaǵı hámme oqıwshılarǵa anıq kórinetugin úlkenlikte súwretlengen plakat-sızılmalar. Hár bir bas kórinisler janına ekinshi kórinisti jaylastırıw ushin maslamalar (kesesheler). Usı detallardıń úshinshi kórinisleri siziliп aralastırıп qoyılatdı. Oqıwshılar detallardıń úshinshi kórinislerin aniqlaw waqtında olarǵa kómeklesiw maqsetinde, usı detallardıń anıq súwretleri yaki modelleri tayar qılıníp, jasırıп qoyılatdı.

Oyinnıń xarakteri. Detallardıń eki kórinisleri súwretlengen sizılma doskaǵa ilip qoyılatdı. Oqıtıwshi birin shıǵarıp, sizılmalar ishinen bir detaldıń úshinshi kórinisin tez tawıp beriwin sorayıdı. Oqıwshı sizılmalar arasınan detaldıń eki kórinisin oqıp, oǵan mas úshinshi kórinisin tawadı hám sizılmadaǵı maslamaǵa jaylastırılatdı. Oyın usı tártipte dawam ettiriledi. Oyın waqtında oqıwshılar detallardıń úshinshi kórinisin tabıwda qıyınlalar, olarǵa aldın jasırıп qoyılgan anıq súwretleri yaki modelleri kórsetiledi hám bular ishinen usı eki kóriniske mas keletügen detaldı kórsetiw soraladı. Eger oqıwshı tuwrı taba alsa, detaldıń úshinshi kórinisin aniqlaw ańsatlasadı.

Oqıtıwshi waziypanı tez hám tuwrı orınlagan oqıwshılardı jeńimpazlar dep daǵazalaydı.

Esletpe. Oyınıdı bahalawdan aldın bir-birinen úlken pariq qılatuǵın detallar tańlanıp, olardıń eki kórinisleri arqali úshinshi kórinislerin aniqlaw shınıǵıw qılnısa, keyinshelik detallardıń pariqı azaytırıltı barıladı hám detaldıń úshinshi kórinisin tabıw ańsatlasadı. Shınıǵıw tańlangan detallardı áste-sekin quramalastırıп bariwǵa itibar beriw usınıs etiledi.

3 – oyin. «Tawıp maslastırıw» didaktikalıq oyını.

Oyinnıń shártı. Detallardıń tarqaq jaylastırılgan kórnıslılerin jámlep, bir pútin kompleks sizılma taylorlaw.

Maqset. Oqıwshılardıń sizılmaların oqıw kónikpelerin taliqlawdı, tapqırıltı úyretiw, olardıń keńislik oylawın óstiriw.

Úskenerler. Detallardıń úsh kórinisleri siziliп, olardi bir-birinen qırkip, karta siyaqli aralastırıп qoyılatdı. Usı detallardıń anıq súwretleri yaki modelleri hám tayarlap, jasırıп qoyılatdı.

Oyinnıń xarakteri. Oqıtıwshi detallardıń aralastırıп jiberilgen kórinislerin birden tarqatadi hám olarǵa hár qaysı detaldıń úshewden óz-ara mass kórinislerin tawıp kompleks sizılma taylorlawdı buyırıdi. Oqıwshılar bir-biriniń qollarındaǵı sizılmaları arqali kompleks sizılma dúziwge kirisiledi. Oqıwshılar kompleks sizılma dúziwge qıyınlalar, oqıtıwshi olarǵa jasırıп qoyılgan detallardıń anıq súwretlerin yaki modelleri kórsetip, olar arqali bas kórinislerin aniqlawǵa járdem beriwi mümkin.

Detaldıń úsh kórinisin tuwrı tawıp kompleks sizılma orınlaganlar jeńimpazlar esaplanadı.

Bul Oyınıdı basqasha baǵdarda ótkeriw hám mümkin. Oqıtıwshi detallardıń bas kórinisleri málım aralıqta qatar qılıp magnitli doskaǵa ildirip qoyadı hám olardıń ústinen hám shepten kórinislerin oqıwshılarǵa tarqatıп beredi. Oqıwshılar detallardıń anıq súwretleri yaki modellerine qarap, olardıń bas kórinisleri astına hám janına kórinislerin mas ráwıshıte qoyıp shıǵadilar.

4-oyin. «Eń tuwrisin tabıw» didaktikalıq oyını.

Oyinnıń shártı. Detaldıń anıq súwretine mas bir neshe kórinisleri arasınan eń tuwrisin tabıw (1-sızılma).

Maqset. Oqıwshılarda sizılmaları oqıw hám taliqlaw máselelerin rawajlandırıw, standart

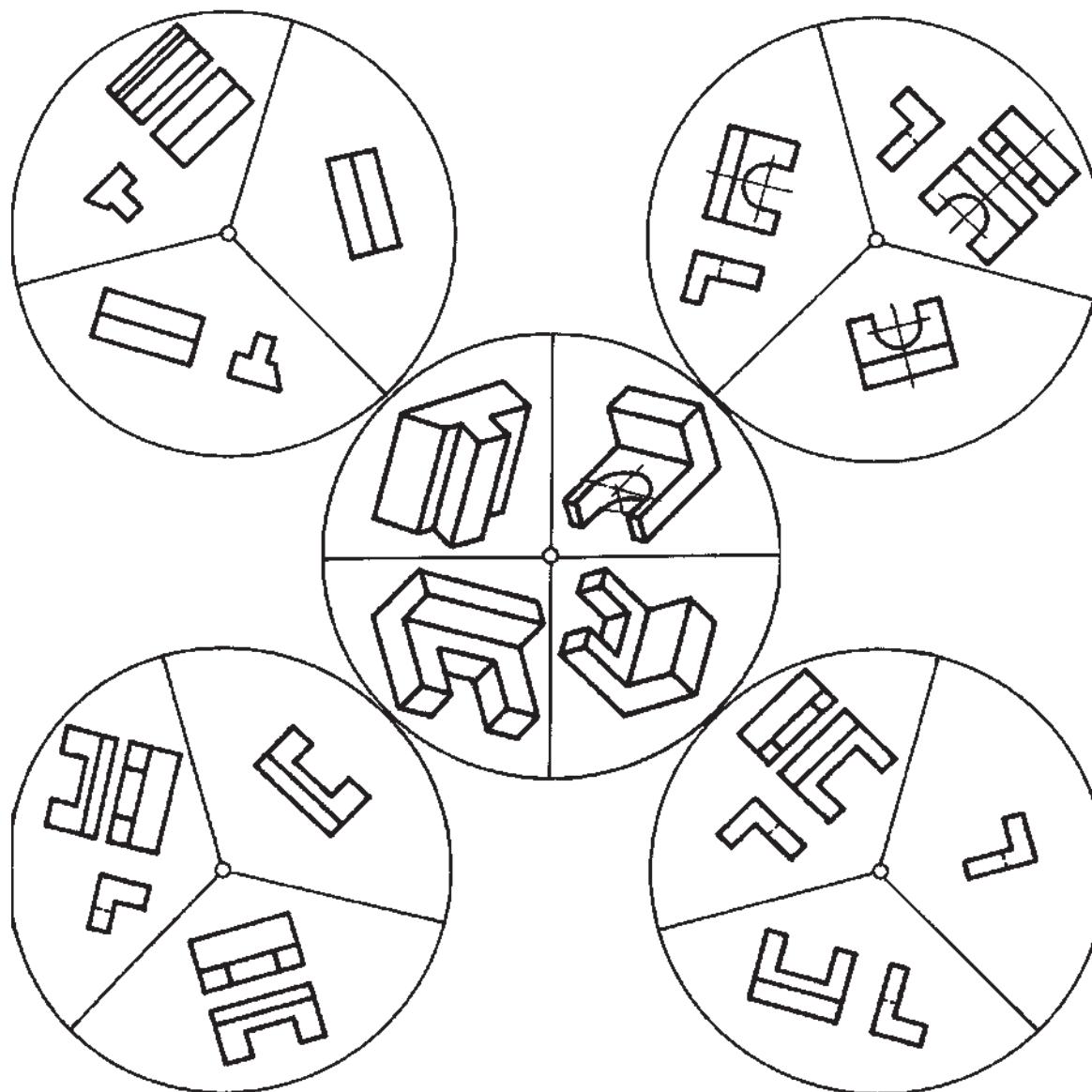
talabina tân bilimlerdi payda etiw.

Úskeneler. Diametri 250 mm li bes dóngelek jasaladi hám birewiniň diametri tórtke, qalǵanları úshke bólinedi hám orayı menen tutastırılıp sektorları payda qilinadi. Tórt sektorli dóngelek tórt qiyli detallardıń sızılğan anıq súwretleri qoyıladı. Úsh sektorli dóngeleklerge hár bir detaldiń úsh qiyli varianttaǵı kórinisleri sizip shıǵıladı (1-sızılma). Tórt sektorli dóngelekke qozǵalmas, qalǵanları oǵan urinatuǵın hámde aylanatuǵın qılıp jaylastırıldı. Úsh sektorli dóngeleklerdegi kórinisler orayındaǵı detallarǵa mas keletuǵın jaǵdayda jaylastırılıwi tiyis.

Oynniń xarakteri. Oqıtıwshi ortadaǵı qozǵalmas dóngelekke sızılğan tórt qiyli detaldiń anıq súwretlerin kórsetip, átirapındaǵı aylanatuǵın dóngeleklerde súwretlengen úsh qiyli varianttaǵı kórinisler ishinen eń tuwrı, standart talabındaǵı kórinis(lerdi) tawıp, ortadaǵı detaldiń anıq súwretine maslap aylantırıp qoyıw tiyisligi túsindiriledi. Bul waziypanı orınlawda SÍZÍWdaǵı kórinislerge tân barlıq standart talaplardı qandıratuǵın variant tańlanıwi zárúrligi aytıladı.

Oqıwshilar úsh qiyli kóriniste súwretlengerler ishinen eń tuwrı variantı tabıwǵa qıynalsalar, olarǵa standart talabin, yaǵníy detaldi eń az kórinis arqali súwretlewge áhmiyet beriw kerekligi esletip ótiledi.

Detallardıń anıq súwretlerine mas eń tuwrı kórinislerin birinshi bolıp anıqlaǵan oqıwshi jeńimpaz esaplanadı.

1-sızılma

5-оүн. Kim tezirek model jasay aladi.

Oyinniň shártı. Simnan jasalǵan detallardıń kórinislerine qarap olardıń modelleri jasalsın.

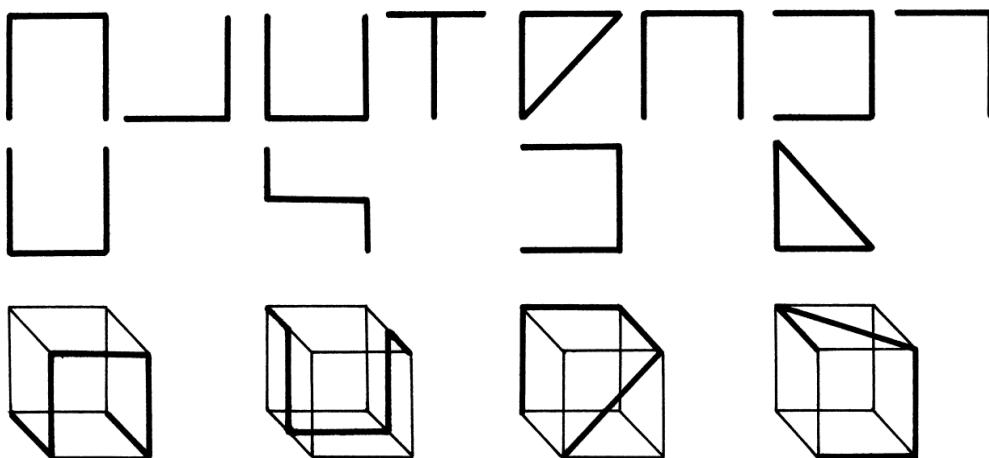
Maqset. Oqiwshılardıń sızılmaların oqıw kónikpelerin, keñislik oylawın, kóz menen shamalaw qábiletin rawajlandırıw, túrli nárseler jasaw sheberligin asırıw.

Úskeneler. Simnan jasalǵan detallardıń oqıwshılarǵa anıq kórinetugin úlkenlikte sızılgan kórinisleri hám anıq súwretleri (2-sızılma). Alyuminiy yaki mis sim bólekleri.

Oyinniň xarakteri. Simnan jasalǵan detallardıń kórinisleri súwretlengen plakattı doskaǵa ildirip, anıq súwretleri tosıp qoyıladı. Hámme oqıwshılarǵa sim bólekleri tarqatılıdı hám simnan jasalǵan detallardıń kórinislerine qarap, olardıń modellerin jasaw usınıs etiledi. Simnan jasalatuǵın model bólekleri arasında qatnaslar shamaliq penen alınıwı, sim bóleginiń artıp qalǵan bóegin kesip taslaw yaki búklep qoyıw mümkin.

Oqıwshılar modeldi jasawda qıyınalasalar, detallardıń anıq súwretleri biraz waqıt ashıp qoyıladı.

Esletpe. Oynıdı ótkeriwden aldın oqıwshılar menen simnan hár qıylı múyeshler, kvadrat, parallelogram, romb, sheńber hám basqalardıń modellerin jasap, olardıń kórinislerin sızıw jaqsı nátiyje beredi.

50

2-sızılma

Adebiyatlar:

1. I.Rahmonov, A. Valiyev. B. Valiyev va boshqalar Chizmachilikni o'qitishda pedagogik texnologiyalar. Toshkent. 2012

2. «Sızıwdan didaktikalıq oyınlар» I.Raxmonov, T., «Oqıtılıwshi», 1992

МА’НАВИY КАМОЛОТДА TASVIRIY SAN’ATNING O’RNI

Kayumov Erkin Kazakbayevich,
Guliston davlat universiteti o’qituvchisi
E-mail: erkinkayumov@gmail.com Тел.+998993672267

Annotatsiya: tasviriy san’at fanining bola dunyoqarashi, idroki, qobiliyati, didini shakllantirishdagi roli to’g’risida fikr yuritilgan.

Kalit so’zlar: tasviriy san’at, go’zallik, ma’naviy tarbiya, badiiy did, idrok, tasavvur, tushuncha, qobiliyat, imkoniyat.

Har bir odam go’zallikni ko’ra bilishi, his qilishi, zavqlana olishi ma’naviy tarbiyaning asosidir. Insonning intilishi uning dunyoqarashini shakllantiradi. Ma’naviy tarbiyada tasviriy san’atning tutgan rolini hech bir narsa bilan almashtirib bo’lmaydi. Tushunib yetish, his qilish orqali turli xil obrazlarni yaratamizki bu siymolar inson yuragiga diliqa yo’l topadi. Aqlini taajjubga soladi. Badiiy didning o’sishi, ma’naviy qoniqish hosil qilishga, inson dunyoqarashining shakllanishiga sharoit yaratadi. Ijtimoiy ko’tarinkilik, shaxsnинг ma’naviy-ma’rifiy bilimini, hayotda tutgan o’rnini belgilab beradi. San’at asarlarini chuqur tushunish, fikrlash undan qoniqish hosil qilish – insonning fikriy doirasiga didiga bog’liq. Ibtidoiy jamoa tuzumidan boshlab odam o’zining mustaqil fikrlashi, idrok qilishi, tabiat xodisalaridan o’z manfati yo’lida foydalana bilishi orqali inson qifasini egallaydi. Hozirgi kunda ham inson dunyoni chuqur bilmay turib tabiatdagi biron bir voqeani yoki hodisani to’g’ri talqin qila olmasligi bor gap. Demak insonga chuqur dunyoviy bilimlar doimo va har lahma zarurdir. Ijtimoiy yuksalish uchun odam zotiga hamisha juda katta bilim, kuch-quvvat kerak bo’lsa, go’zallikni tushunish uchun idrokiy tasavvur lozim bo’ladi. Inson doimo yuqori darajadagi tushuncha va didga ega bo’lmog’i hamda bolani shunday yo’nalishda tarbiyalamog’i shart. Bu esa odamning eng yuqori yutuqlaridan biridir.

Keling, tasviriy san’at fani pedagogikasi masalalariga yaqinroq qaytaylik.

• Tasviriy san’at asari muallifi muhitni, orzu qilgan obrazni yaratish, go’zallikni paydo qilish uchun uni avval tasavvur etmog’i va so’ng tasvirlamog’i lozim. O’z ustida tinimsiz mehnat qilgan musavvirkina o’zi orzu qilgan ko’nikmani shakllantira oladi. Bola bilish orqali har tomonlama rivojlanadi, olam butunligini tushunib yetadi. Go’zallikni sevish, uni his qilish darajasiga erishadi.

• Go’zallik nima? Insonning hayotiy turmush tarzida, axloqiy va ijtimoiy hayotida, ma’naviy chehrasining tabiiy shakllanishida aks etadigan holatlar tizimida – ma’naviy tarbiyaning asosiy kategoriyalari sifatida aks etadi. Go’zallikni ko’ra bilish, his qilish, did bilan baho berish – hissiy ko’nikma hosil qilishga olib keladi. Narsalarning bir-biriga bog’liqligi, ovozlarning tabiat bilan uyg’unlashib ketishi, ranglarni o’zaro uzviy ohangdorligi – go’zallik negizidir. Inson ichki dunyosining mukammalligi didining yuksakligi – shaxsni hissiy go’zallikka intiluvchan etib tarbiyalaydi. O’zaro muloqatda ham odamlarning ma’naviy yetukligi, faolligi tufayli inson ijtimoiy hayotning yaratuvchisi deyishimizga asos bo’ladi. San’atda go’zallikning ro’yi-rost barq urishi uning aks etishi insonning yaratuvchanligiga bog’liq. Shunday ekan tasviriy san’at o’qituvchisi fanning barcha bo’limlari bo’yicha chuqur bilimga ega bo’lishi boshqa fanlar bilan aloqalari, san’atshunoslik va gumanitar yo’nalishlari haqida aniq tasavvur hamda ularni amalda qo’llash malakasiga ega bo’lishi zarur. Pedagogika bilim yurtlarida ijodkorlarni tayyorlash bo’yicha talablar rassom-pedagoglar oldiga mazmunan yangi vazifalarni qo’ymoqda. Eng asosiy maqsad – zamonaviy tasviriy san’at o’qituvchisi orqali yoshlarimizdagи qobiliyat hamda imkoniyatlarni aniqlab, ularni to’g’ri shakllantirish va yuzaga chiqarish. Tasviriy san’at pedagogikasining o’ziga xos murakkabliklarini tushunib, uning nozik qirralarini o’quvchilarga ulashish mahoratiga ega bo’la oladigan ustozlarni yetishtirib chiqarishdir. Tabiat bilan hamohang bo’lgan rassom go’zallikni his qila olishi rivojlanadi. Ijodkor tomonidan san’at asarlarini tarixiy va me’morlik yodgorliklarini, ona tabiat go’zalliklarini, boyligini tushunish va qadrlashni shakllantirish eng oliv maqsadlar sirasidandir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. B.N.Oripov. Tasviriy san’atni o’qitish uslubiyoti (o’quv qo’llinma). N.: 2001 y.
2. S.Abdirasilov. Tasviriy san’at va uni o’qitish metodikasi. T.: “Ilm-ziyo” 2011 y.
3. R.Hasanov. Tema asosida rasm chizish jarayonida estetik tarbiya. T.: O’qituvchi, 1980 y.
4. R.Xudoyberganov. Rangshunoslik asoslari. –T.: G’.G’ulom, 2006 y.

ЎЗБЕКИСТОНДА МИЛЛИЙ ТАДКИКОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 14-ҚИСМ

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 30.04.2022

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000